

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת זבחים ל"ז - מ"ג ♦ טהרות ז', ב' - ז', ו'

גליון מס' 991

בס"ד, ו' סיון תשע"ח

השבוע בגליון

- ♦ מחשבה ודיבור, שניהם יחד וכל אחד לחוד
- ♦ יציקת המחשבה לדיבור
- ♦ יוזמתו של האדמו"ר מלובלין זצ"ל - כל יהודי יתחייב לפני הרב

- ♦ מדוע בירושלים נהגו לאכול את הבשר לפני המרק
- ♦ ששת השמות של שני המזבחות על שום מה

- ♦ הנחת תפילין של ראש לאחר טבילה
- ♦ דבר לח אינו חוצץ
- ♦ המותר לכרוך רצועת תפילין תחת תפילין של יד?
- ♦ כריכת רצועות התפילין על רצועת שעון עשויה עור

דבר העורך

מידותיו התרומיות של גדול בתורה

היה זה בשנת תש"ז.

שלטון הבריטים בארץ ישראל עמד על כרעי תרנגולת, ובסוף דרכם הכבידו הללו את עולם על תושבי ארץ ישראל. עוצר לילי היה דבר של מה בכך, שהוטל על תושבי ירושלים חדשים לבקרים, ללא כל עילה מיוחדת. באותן שנים שכן בירושלים הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, בעל ספר "אבן האזל".

תלמידיו ומקורביו הרבים של הגאון ידעו כי דבר לא ימנע בעדו להבין קטע קשה בדברי הרמב"ם, או סוגיה סבוכה אליה נקלע. כך באחד הלילות שבהם הוטל עוצר כללי על תושבי העיר, ישב ר' איסר זלמן בביתו ועיין ברמב"ם, ומשנתקל בקושיה חמורה, לבש את מעילו העליון ויצא את ביתו. עוצר, או לא עוצר, רבי איסר זלמן צריך להבין את דברי הרמב"ם.

באישון ליל צעד הגאון ברחובותיה השוממים של ירושלים, לעבר ביתו של אחד מקרובי משפחתו, אברך תלמיד חכם, אשר רבי איסר זלמן נהנה להשתעשע עמו בחכמת התורה. בני ביתו של אותו תלמיד חכם נחרדו מעט לשמע הדפיקות על דלתם בעיצומו של העוצר. תדהמתם אף גברה שבעתיים, כאשר נגלה לעיניהם קרובם הגאון, כשהוא טרוד ועסוק. תוך זמן קצר התברר להם, כי הגאון נתקל ברמב"ם קשה להבנה. הם לא היו זקוקים להסברים נוספים.

דף לה/א לחין אין חוצצין

הנחת תפילין של ראש לאחר טבילה

נמסר בשם השל"ה הקדוש, כי טרם הנחת תפילין של ראש, יש לרחוץ את מקום הנחת התפילין. יש המשערים ("שערי תשובה" סימן כ"ז ס"ק ה') כי הורה כן מפני המנהג לקום בחצות הלילה לאמירת "תיקון חצות", תוך שמניחים אפר על המקום המיועד להנחת התפילין. גם החיד"א ("ברכי יוסף" שם ס"ק ח'), מביא את דברי השל"ה הקדוש ומוסיף, כי לאחר רחיצת המקום יש לנגבו טרם הנחת התפילין. זאת, בהתאם לדעת הרא"ש, כי כשם שאסורה החציצה בין גוף הכהן לבגדי הכהונה שעליו, כך אסורה החציצה בין התפילין לגוף האדם [הרחבנו בנושא בזבחים דף יט/א מאמר "להניח תפילין על הכובע"].

דבר לח אינו חוצץ: לומדי הדף היומי תמהים בוודאי, שהרי מפורש בסוגייתנו, כי מים אינם חוצצים! שהנה, מבואר בגמרתנו, שהכהנים, אשר הלכו בבית המקדש ללא מנעלים, כדי שלא תהא חציצה בין כפות רגליהם לקרקע המקדש, התהלכו על רצפת העזרה גם בעודה רטובה מדם הקרבנות ולא חששו לחציצה, משום ש"לחין אין חוצצין". הרי שכל דבר לח אינו חוצץ, ואם כן, מדוע יש לנגב את השערות, מה חשש יש בחציצת המים שבין התפילין לראש?

קושיה מעין זו הוצבה גם לפתחו של ה"משנה למלך" (רמב"ם הל' עבודת יום הכיפורים פ"ב הל' ב'), הכותב, כי המשנה המתארת שביום הכיפורים הכהן הגדול **"נסתפג"** לאחר טבילתו, אינה מספרת סיפור בעלמא, אלא חובה עליו לספוג את הרטיבות מגופו, שאם לא כן, המים שעל גופו יחצצו בינו ובין בגדי הכהונה שעליו. לכאורה, הרי "לחין אין חוצצין"?

דין מיוחד בבגדי כהונה ובתפילין - עליהם להיות מונחים על הגוף: בעל ה"ברכי יוסף" (שם) מפלס דרך חדשה להבנת דברי הרא"ש. אכן, מים אינם חוצצים. אולם, כאשר הרא"ש פסק, כי לגבי תפילין, כמו גם לגבי בגדי כהונה, יש איסור חציצה בינם לבין הבשר, אין כוונתו לחציצה המקובלת, כי אם לדין מיוחד התקף בבגדי כהונה ובתפילין בלבד - "על בשרו" בבגדי כהונה, ו"על ידך ו"בין עיניך" בתפילין. לאמר, התורה דורשת **מגע** בין גוף הכהן לבגדי הכהונה, ובין גוף האדם לתפילין. מעתה, אמנם, נוזלים אינם חוצצים, ולפיכך, דם הקרבנות אינו חוצץ בין כף רגלו של הכהן לרצפת העזרה, אך המים מונעים מבגד הכהונה להחשב כמי שמונח **"על בשרו"** של הכהן, והם גם מונעים מן התפילין להחשב כמונחות על העור.

המותר לכרוך רצועת תפילין תחת תפילין של יד? להגדרה חדשה זו השלכות רבות, בין היתר לעניין "מין במינו אינו חוצץ", כגון, הנוטל את לולבו האגוד והתברר לו, כי מספר עלים נשרו ומצויים בין ידו ללולב, אינו צריך לסלקם, משום שהם ממין הלולב, ואינם חוצצים בין ידו ללולב - "מין במינו אינו חוצץ". לאור כלל זה, ניתן להכשיר את הנחת התפילין של אותם הנוהגים לכרוך את רצועת תפילין של יד תחת תיתורת התפילין המונחת על קיבורת היד, שהרי, רצועת התפילין היא ממין התפילין ואינה חוצצת בין התפילין לבשר. אולם, אחר שנוכחנו לעיל, כי יש צורך שהתפילין יהיו **על הבשר**, אם כן, רצועת התפילין מונעת מן התפילין להיות על הבשר, והיא מהווה חציצה. פוסקים רבים מכריעים לחומרא (ראה שו"ת "אבני נזר" או"ח סימן י"ד, שו"ת "טוב טעם

זעילוי נשמת

הר"ר **יהודה אריה פודהורצר** ז"ל
ב"ר ישראל אברהם הי"ד נלב"ע חג השבועות תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **רבקה גרטלר** ע"ה
ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע י' בסיון תשס"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

ודעת" להגר"ש קלוגר ח"א סימן רמ"ה), וה"משנה ברורה" (הל' תפילין סימן כ"ז ס"ק י"ד) פוסק, כי לכתחילה נכון להחמיר שלא לכרוך את הרצועה תחת התפילין.

כריכת רצועות התפילין על רצועת שיעון עשויה עור: לכאורה, אין צורך להסיר שיעון בעל רצועת עור מן היד בעת כריכת רצועות התפילין על היד, שהרי רצועת השיעון ורצועת התפילין עשויות עור, ו"מין במינו אינו חוצץ", אם כי יש להקפיד שרצועת התפילין לא תהיה כרוכה על לוח המחוגים של השיעון. אולם, אחר שלמדנו כי התפילין צריכות להיות "על בשרו", לא תועיל לו רצועת העור של השיעון, מאחר שלמעשה התפילין אינן על בשרו (שו"ת "זובב מישרים" ח"ב סימן ל"ז ועיין "פרי מגדים" ב"משבצות זהב" סימן כ"ז ס"ק ד').

הגאון מטשעביץ זצ"ל, מוסיף וכותב, כי במקרה זה, לכל הדעות לא תועיל סברת "מין במינו אינו חוצץ", משום שרצועת התפילין קדושה היא, ורצועת השיעון חולין היא, ולפיכך, שתי הרצועות אינן נחשבות כ"מין" אחד [ועיין שם גם מה שהעיר בעיקר דברי בעל ה"ברכי יוסף"].

דף לה/ה/ השוחט את הזבח לאכול כזית מן העור ומן הרוטב

מדוע בירושלים נהגו לאכול את הבשר לפני המרק

במשנתנו נאמר: "השוחט את הזבח לאכול כזית מן העור ומן הרוטב... חוץ לזמנו וחוף למקומו ... ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא". כלומר, הכהן השוחט קרבן מתוך מחשבת "פיגול", היינו, שאמר בעת השחיטה כי בשר הקרבן ייאכל חוץ למקומו או חוץ לזמנו, הקרבן נפסל. אולם, אם הוא אמר כן לגבי חלקים שוליים מן הקרבן, כגון, העור, הרוטב, עצמות ועוד, אשר ניתן לאוכלם, אך אין הם עיקר המאכל, לא פסל בכך את הקרבן, וכפי שכותב הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין פ' י"ד הל' ז'): "כל אלו אינן חשובין לענין מחשבת הקרבנות, והרי הן כדבר שאין ראוי לאכילה". כמו כן, האוכל "נותר", היינו, בשר הקרבן שנותר מעבר לזמן הקבוע לאכילתו, חייב כרת. לא כן, האוכל מן הרוטב ומשאר חלקי הקרבן המנויים במשנה שהשתיירו.

את בשר הקרבנות שנאכלו, ניתן היה לבשל, לשלוק או לצלות (משנה להלן ז/ב), שלא כקרבן הפסח, שדינו בצליה בלבד. כאשר הבשר נשלק או נצלה, נוצר רוטב, או "מרק" בלשון הרמב"ם (שם), ועל רוטב זה אין חייבים משום פיגול או נותר. יש אף המדייקים ברמב"ם (שם), כי לא זו בלבד שהאוכל רוטב "נותר" אינו חייב כרת, אלא שאף אין כל איסור להותיר מן הרוטב, כי אם מן הבשר (עיין "קרו"אורה", "תורת זאב" סימן י"ח). מכך מסיקים האחרונים, כי הרוטב ושאר החלקים הנמנים במשנתנו, אינם נכללים במצוות אכילת הקרבן! (עיין שו"ת "בית יצחק" י"ד סימן קס"א אות ג', וסימן ק"י אות ד' שמיישב בכך קושיה עצומה של בעל ה"חיות דעת" סימן צ"ה סעיף ד', על תוס' להלן צ/א) ואכן, כך כתב הרא"ש (נזיר מה/ב).

משהגענו עד הלום, לא נמנע מלהזכיר את המנהג הירושלמי להגיש בסעודה את בשר העוף או את בשר הבקר לפני המרק [יש מוסרים, שמנהג זה החל לפני כמאה שנה, ונועד למנוע אכילת מרק בשרי שתתגלה בו "שאלה" לאחר מכן, ראה "ירושלים של מעלה" ח"ג עמ' 55-56]. יש לשער, כי בזמן שבית המקדש עמד על מכוננו, רוב השוהים בירושלים נהגו כן. שהנה, מאחר שבעל הקרבן ניצב ליד בשר קרבנו בדריכות לסיים את אכילת הבשר במועד הקבוע לו, מסתבר, שתחילה הוא הזדרז לאכול את בשר הקרבן שעליו יש דין "נותר", ורק לאחר מכן הוא נפנה לאכול את הרוטב, ה"מרק", שאין כלל מצווה לאוכלו, ואין כל חיוב על אכילתו לאחר זמנו.

מאחר שרש"י (פסחים ז/א, ב"מ כו/א) כותב, כי **רוב** הבשר שבירושלים, מקורו בבשר קרבן שלמים, נמצא, שרוב השוהים בירושלים הקפידו לאכול את הבשר לפני המרק... ("תורת זאב" שם).

דף לו/ב כל הניתנין על מזבח החיצון

ששת השמות של שני המזבחות על שום מה

שני מזבחות נצטווה משה רבינו לעשות ולהעמיד במשכן. הראשון (שמות כז/א-ח): "ועשית את המזבח עצי שטים... וצפית אתו נחשת", והשני (שמות ל/א-ז): "ועשית מזבח מקטר קטרת... וצפית אתו זהב טהור". בבית המקדש לא נבנה מזבח נחושת, כי אם מזבח אבנים, אך מזבח הזהב נותר על היכנו.

הבדלים מהותיים בין שני המזבחות: מלבד היותם בנויים מחומרים שונים, קיימים בין שני המזבחות הבדלים מהותיים ביותר. מזבח הנחושת היה ממוקם מחוץ להיכל, ואילו מזבח הזהב עמד בתוך ההיכל. על מזבח הנחושת הוקרבה עולת התמיד פעמיים ביום, בבוקר ובערב, עליו הוקרבו כל הקרבנות, ועל קרנותיו ועל דפנותיו נזרק דמם. לעומת זאת, על מזבח הזהב הוקטרה הקטורת בבוקר ובערב, ולא הוקרב עליו כל קרבן, ואף לא זרקו עליו דם קרבן, כי אם אחת בשנה, ככתוב (שמות ז/ז): "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכיפורים", ובמקרים נדירים, כאשר הוקרבה חטאת ציבור, נזרק דמה על מזבח הזהב. גם קדושתם לא היתה זהה. רבי אברהם אבן עזרא כותב (שמות ל/ז), כי מזבח הזהב היה השני בחשיבותו בכלי המשכן לאחר ארון העדות.

שלשה שמות לכל אחד מן המזבחות: שלשה שמות היו לכל אחד מהמזבחות, כפי שכבר מציינת הבר"יתא (מלאכת המשכן פרק י"א). שניים מן התורה, ושם נוסף מפי חכמי המשנה. זה שצפוי היה זהב טהור, נקרא בתורה (שמות לט/ח) "**מזבח הזהב**" על שם ציפוי, ונקרא (שמות לז/כז) "**מזבח הקטורת**" על

שעה ארוכה ישבו רבי איסר זלמן וקרובו, כשהם עוסקים בדברי הרמב"ם, ולאחר עיון עמוק העלה קרובו של הגאון סברה יפה, שהיה בה כדי להפיס את דעתו של רבי איסר זלמן ולהקהות את עצמת הקושיה על דברי הרמב"ם. שמח וטוב לב נפרד הגאון מבני הבית ויצא אל ביתו.

שנים ארוכות שחו קרוביו של הגאון בסיפור זה, שהעיד על השתוקקותו העצומה של רבי איסר זלמן ללימוד התורה, ועל אהבתו אליה שאינה יודעת גבולות ומיצרים.

לאחר תקופה ארוכה נודע להם חלקו השני של המעשה, שהדהימם בכפליים.

התברר, כי באותו יום אחר הצהרים, פגש בעל בית הדפוס את רבי איסר זלמן ובישר לו, כי בימים הקרובים הוא עומד להדפיס את ספרו "אבן האזל". היתה זו בשורה משמחת עבור הגאון שציפה כי כתביו יועלו עלי ספר.

אותו לילה עיין הגאון בכתב היד של חידושי תורתו, והגיהם בפעם האחרונה לפני מסירתם למדפיס. לפתע חש הגאון כי דבר מה אינו מתיישב לו כראוי. הוא שב ועלעל בין הדפים, ולאחר שעה קלה החליט במחשבתו, כי כתב יד זה אינו ראוי לצאת לאור עולם במצבו הנוכחי.

לא. רבי איסר זלמן לא גילה טעות חמורה כל שהיא בחידושים ובביאורים שכתב. הוא גילה דבר אחר לחלוטין. בסקרו את הדפים הוא הבחין, כי בין דבריו מוזכר שם של שני גיסים, תלמידי חכמים שהיו ממקורביו, שהעלו בפניו סברות יפות, ואילו גיסם השלישי, תלמיד חכם גם הוא, אינו מוזכר כלל.

היה לא תהיה, החליט הגאון, שחשש כי אי הזכרת שמו של תלמיד חכם זה, בעוד שם של גיסיו מתנוסס בספרו, תהווה פגיעה מסויימת בכבודו. עוד באותו לילה, בעיצומו של העוצר, יצא הגאון אל ביתו של הגיס השלישי, הקשה בפניו קושיה חמורה על דברי הרמב"ם, דן עמו בעניין, ומשהעלה הלה סברה יפה, נחה דעתו של הגאון, אשר אץ רץ לביתו והוסיף מאמר הלכתי נוסף לכתב היד, אשר בו מוזכר הגיס השלישי!!! **לאורם** נלך. לאורם של גדולי התורה שמהנהגתם אנו למדים, כי התורה נוסכת בלומדיה עדינות נפש, שאין ניתן לרוכשה בשום דרך אחרת.

מן הראוי לסיים בדברי בעל "ארחות צדיקים" הכותב בהקדמה לספרו: "לכן יש להודיע לכל... וכשאין בידך מידות טובות - אין בידך תורה ומצוות, כי כל התורה תלויה בתיקון המידות...".

יהי רצון, שנזכה ללמוד בתורת ה' מתוך נחת והרחבה, ותהא התורה לנו סם חיים המרווה את שותיו ומנחלים עולמות נצח.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף לז/ב מ"ט דב"ש קרנות קרנות קרנות

מחלוקת התרגומים

מעניין, כי מחלוקת בית שמאי ובית הלל אם קרנות הם לשון רבים או לשון יחיד, באה לידי ביטוי בתרגומים.

בתרגום אונקלוס ובתרגום יונתן בן עוזיאל מתורגמת מילה זו (ויקרא ב/כה-ל לג) "קרנת", לשון יחיד, כדעת בית הלל. ואילו בתרגום ירושלמי היא מתורגמת 'קרנתיה' היינו קרנותיו, לשון רבים, כדעת בית שמאי.

אכן, במספר רב של מקומות התרגום הירושלמי מתרגם כדעת בית שמאי, ולא מפני שדעתו כדעת בית שמאי, אלא אדרבה, דעת בית שמאי כדעתו: התרגומים הנ"ל, כך טוענים רבים, יסודם בתקופת עזרא ואנשי כנסת הגדולה, זמן רב לפני זמנם של בית שמאי ובית הלל! (תורה שלימה" כרך כ"ה, שמ"ב).

שם ייעודו העיקרי - הקטרת קטורת, ובנוסף לכך כינו אותו חכמי המשנה בסוגייתנו ובמקומות נוספים (יומא פרק ב' משנה ג' ועוד), "**מזבח הפנימי**" עקב מיקומו בתוך ההיכל. המזבח אשר צופה בנחושת, מכונה בתורה (שמות לח/ל) "**מזבח הנחשת**", וכן "**מזבח העלה**" (שמות לח/כח), על שם קרבן העולה שהוקרב עליו בשלמותו [להבדיל משאר הקרבנות, שחלקם נאכל על ידי הכהנים או על ידי בעל הקרבן], וכן כינו אותו חכמי המשנה בסוגייתנו ובמקומות נוספים (יומא פרק ה' משנה ה'), "**מזבח החיצון**" על היותו עומד מחוץ להיכל.

לכל שם תפקיד וייעוד: הגאון רבי שמעון דיסקין זצ"ל, מעניק בספרו "משאת המלך" (על התורה, פרשת תרומה), הסבר נאה ביותר לאופן השימוש של חכמינו בשמותיהם השונים של המזבחות. עיקר שמם של המזבחות, בא להם על שם תפקידם - מזבח הקטורת ומזבח העולה. אולם, כאשר הם הוזכרו בקשר להלכות מסויימות, כינו אותם חז"ל בשם הנוגע במישרין לנושא בו עסקו חכמינו. למשל, במסכת חגיגה (פרק ג' משנה ח) קובעת המשנה: "כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת, מפני שהן כקרקע". מאחר שמשנה זו עוסקת בענייני קבלת טומאה, יש צורך לציין את דבר היותם עשויים מתכת, ומן הדין שיקבלו טומאה, אילו לא היה דינם כקרקע. לעומת זאת במשנתנו ובמקומות נוספים העוסקים בזריקת דם הקרבנות על גבי המזבח, כונו המזבחות על שם מיקומם - "מזבח החיצון" ו"מזבח הפנימי". זאת, מאחר שדם שדינו להזרק על המזבח החיצון, ונכנס לפנים - נפסל לפיכך, בהלכות זריקת הדם צויין מיקומו של המזבח שעליו יש לזרוק את הדם, שהרי ה"פנימי" ו"החיצון" הם מעיקרי כשרותו של הדם [ועיין שם עוד במה שהעיר בלשון המשנה במסכת מנחות מט/א].

מזבח החיצון משכין שלום: נסיים בדברי הריקאנטי (פ' תצוה שם), הכותב, כי מטרתו של מזבח החיצון היא להשכין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. לפיכך, לא ראוי היה שיצופה זהב ואף לא כסף, מאחר שהללו גורמים לפירוד. אולם, מזבח הקטורת נעשה מזהב, משום שהוא רומז לשכינה, אשר נאמר בה (תהילים מה/יז) "ממשבצות זהב לבושה".

דף מא/ב כגון שנתן את הקומץ במחשבה והלבונה בשתיקה מחשבה ודיבור, שניהם יחד וכל אחד לחוד

בדפים אלה עוסקים רבות במחשבת "פיגול" ובמחשבת "לשמה". אין אלו ה"מחשבות" היחידות בתורה. במסכת גיטין (לא/א) מבואר, שניתן להפריש תרומה במחשבה בלבד ואין צורך בדיבור לשם כך, שנאמר (במדבר יח/כז) "**ונחשב** לכם תרומתכם". כן נאמר במסכת שבועות (כו/ב) שניתן לנדור ולנדוב במחשבה בלבד, שנאמר (שמות לה/כב) "כל נדיב לב".

למעשה, מבט קל על מצוות התורה מבהיר, כי מצוות רבות תלויות במחשבה. ציצית, יש לעשות "לשמה", היינו: לטוות את חוטיה ולתלותם בבגד לשם מצוות ציצית. גם מצה, יש לאפות "לשמה", היינו, לשם מצוות מצה, ועוד ועוד. והנה, למרבה הפלא, בשונה מן הנפסק בהפרשת תרומה, פוסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סימן י"א סעיף א'), שבעשיית ציצית אין די במחשבה "לשמה", אלא יש צורך באמירה מפורשת שטוויית החוטים נעשית לשם מצוות ציצית. מדוע? ובכן, מקורה של הלכה זו ברש"י בסוגייתנו, כלהלן. לדעת הרמב"ם, עשיית העבודות בקרבן "לשמה" דיה במחשבה בלבד, כבתרומה. אין צורך בדיבור. לפיכך, כדי שקרבן יהא "שלא לשמה" די בכך שהכהן **הרהר** בשעת השחיטה שהקרבן נשחט לשם שלמים ולא לשם עולה, כדי שבעל הקרבן ייאלץ לחזור ולהביא קרבן אחר ("משנה למלך" הל' פסולי המוקדשים פרק י"ג הל' א'). אולם, רש"י ("ד"ה כגון") חולק על כך (וכדעתו מצדדים תוס' ד/ב ד"ה "מחשבה בעלמא" ועוד), ולדעתו יש צורך בדיבור. זאת, מאחר שבפסוק אשר ממנו למדים דין "פיגול" בקדשים מרומז שיש צורך בדיבור, שנאמר (דברים יז/א) "לא תזבח... שור ושה... כל דבר רע" (שטמ"ק ב"מ מג/ב, עפ"י דרשת ה"ספרי") [האחרונים מביאים מספר ראיות מן הש"ס לדעתו של רש"י].

מעתה, לפנינו מצוות הפרשת תרומה, אשר לגביה די במחשבה, ומאידיך "לשמה" ו"פיגול" שלגביהם אין די במחשבה בלבד. יש, איפוא, לברר, אם דין כל אותן מצוות שיש לעשותן "לשמה", כדין מצוות תרומה או כדין הקדשים. בספק זה התחבטו רבותינו הראשונים (הובא ב"הלכות קטנות" של הרא"ש, הל' ס"ת סימן ג', ספר "התרומה" סימן קצ"ב), ומכאן הספק פסק ה"שולחן ערוך" לחומרא, שיש צורך גם בדיבור. נוכחנו, איפוא, כי לדעת רש"י, פעמים שהתורה מסתפקת במחשבה בלבד, ופעמים שהיא דורשת דיבור מפורש. נשאלת השאלה, אם ב"לשמה" יש צורך גם בדיבור, מדוע רוב ההתייחסויות במסכת הן לגבי המחשבה דווקא, כגון, "**מחשבין** מעבודה" (א/י), "**מחשבה** פוסלת" (א/ג), "לא יערב בו **מחשבות** אחרות" (כ/טא) ועוד.

ציצית המחשבה לדיבור: הגרי"מ עפשטיין זצ"ל ("ערוך השולחן העתיד" סימן קמ"ו) מבאר, כי עיקר ה"לשמה" תלוי במחשבה, כבתרומה, אלא שלגבי קדשים הוסיפה התורה וקבעה, שעל יוצר המחשבה ליצוק אותה לדיבור. אין לפנינו שני דברים נפרדים, אלא אחד - מחשבה, שהיא העיקר, הבאה לידי ביטוי בדיבור. דברי אלו, הוא מסיים, אינם הסבר נאה בעלמא, כי אם בעלי השלכה הלכתית משמעותית ביותר, מאחר שלאור האמור, כהן שיאמר בפיו כי הוא מפגל את הקרבן, אך באותה שעה יהרהר בדבר אחר, לא פיגל בכך את הקרבן, כיוון שאת העיקר, את המחשבה, הוא לא ביצע [ועיין שם סעיף ח' שר"ל, שגם הרמב"ם אינו חולק ע"ד רש"י תוס'. אולם, דעת שאר האחרונים אינה כן, ועיין שו"ת "מנחת ברוך" סימן א' ובמש"כ שם בענף ד].

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

דף מא/ב על דעת ראשונה הוא עושה

יוזמתו של האדמו"ר מלובלין זצ"ל - כל יהודי יתחייב לפני הרב

בדף הראשון של המסכת התודענו לכלל "כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה". לאור כלל זה מבארת סוגייתנו, כי כהן שחשב מחשבת פיגול [הפוסלת את המנחה] בעת קמיצת המנחה בידו, ובשעת הקטרותה - שתק, גם הקטרותו מפוגלת, משום ש"כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה". היינו: מאחר שתחילה קמץ בפיגול, גם אם שתק לאחר מכן, מן הסתם מחשבתו נותרה כשהיתה. בשנת תרפ"ד, לפני שבעים ותשע שנים, העלה האדמו"ר מלובלין, רבי אלתר עזריאל מאיר איגור זצ"ל, הצעה מהפכנית שנועדה להציל את המון העם ממכשולות איסורי ריבית. ב"הצעה לגדולי הדור" שהתפרסמה ב"קובץ דרושים" בהוצאת "אגודת הרבנים בפולין" (כרך א' ח"ב), הוא ביקש לזיזם תקנה, שכל יהודי יתחייב בפני רב עירו, כי כל עסקאותיו, מעתה ועד עולם, יחולו לפי תנאי "היתר עסקה". תקנתו נחשבה חדשנית, בעיקר בשל הקושי ליצור רצף בין התחייבותו בפני רב העיר, עד למועד ביצוע העסקה. האדמו"ר מצא לכך מספר סימוכין בסוגיות מורכבות בש"ס, אחת מהן היא סוגייתנו, אשר בה מבואר כי "כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה", ממילא, כל עסקאותיו של המתחייב יחולו לפי דעתו, כפי שהביעה לפני הרב [על פרטי וכללי היתר עסקה, ראה בהרחבה ב"מאורות הדף היומי" כרך ה' מסכת בבא מציעא דף סח/א].

גדולי הדור מכל קצוי תבל, נדרשו לסוגיה זו ופרסמו את דעתם בכרכים הבאים של "קובץ דרושים", והמשא ומתן ההלכתי התרחב והלך, עד שחלק מן התשובות נדפסו ביוזמת האדמו"ר מלובלין, בספר "תקנת רבים" בשנת תר"צ. כמה מגדולי פולין, ביניהם הגאון מלובלין רבי אליהו קלאצקין, הגאון רבי מאיר אריק, המהר"ש ענגיל, האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" ועוד, נטו להסכים להצעה זו בבחינת הצלה בשעת הדחק, תוך הצבת הסתייגויות שונות. האדמו"ר מלובלין זצ"ל החליט לבסוף להוציא את יוזמתו אל הפועל בצירוף חלק מן הסייגים, אך למעשה לא התפשטה תקנה זו.

בספרו "משנת אהרן" (שו"ת ח"א סימן כ'), פורס הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל סדרת חילוקים בין המקרה המובא בסוגייתנו לבין הצעתו של האדמו"ר מלובלין זצ"ל.

א. כל הפעולות הנעשות בקרבן, מצטרפות זו לזו ומשלימות האחת את רעותה. לפיכך, "על דעת ראשונה הוא עושה", שהרי יש קשר בין הפעולות. אך בין פעולותיו הסתמיות של האדם אין כל קשר, ומניין לנו כי עסקאותיו בחודש תמוז הן על דעת מה שחשב חצי שנה לפני כן.

ב. בסוגייתנו, בעת ביצוע הפעולה השנייה הכהן שותק. או אז, ניתן לומר, שדעתו כעת היא כפי שפירשה תחילה. הגיון זה אינו קיים בעסקה שהשותפים לה אינם שותקים, אלא עוסקים ב"הלוואה" ו"ריבית". כלומר, הם אינם מותירים חלל ריק אשר ניתן למלא אותו במחשבתם הקדומה.

ג. יש להבדיל באופן מובהק בין המקומות שבהם התורה מתייחסת למחשבה, לבין המקומות שהתורה מתייחסת למעשה. שהנה, מחשבת פיגול מקורה במתחולל בראשו של הכהן [אלא שעליו לבטאה בפיו, לדעת רש"י]. לעומת זאת, ענייני ריבית אינם קשורים כי הוא זה למחשבות, כי אם למעשים, תכלס', לתוצאות המשפטיות שנוצרו על ידי האדם.

מעתה, סוגייתנו מחילה את הכלל "על דעת ראשונה הוא עושה", על כהן העסוק במחשבותיו הקובעות את גורלה של המנחה. במקרה זה, קובעת התורה, כי די במחשבה תת הכרתית של הכהן, כדי לפסול את המנחה. לעומת זאת, בענייני הלוואות ועסקאות, אין בכחה של מחשבה תת הכרתית ליצור חלות משפטית, מחשבה מסוג זה מוגבלת היא בכחה, ואינה יכולה לשנות סדרי עולם [ראה עוד "ברית יהודה" פרק מ' ס"ק י"ט. "תורת ריבית" פרק ט"ז סעיף ל"ב].

דף לח/א וכפר ונסלח זו היא כפרה זו היא סליחה

כפרה וסליחה

אם כבר כיפר - לשם מה יש צורך עדיין לסלוח? מכאן, אמר רבי אליעזר שמחה רבינוביץ מלומז'א, שסליחה היא תיקון הקלקול שבחטא, היינו, הקרבן מכפר ומרצה את פני ה' על אי הציות לו. אולם, עדיין יש לתקן את הפגם ואת העיוות שנוצר על ידי מעשה העבירה, על כך אומרת התורה "ונסלח לו", אף פגם זה ייסלח לו עם תשובתו וקרבנו... (חידושי רבי אליעזר שמחה, ויקרא).

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

לעילוי נשמת

הרב **בנימין נפחא ז"ל**

ב"ר משה ז"ל

נלב"ע י' בסיון תשמ"ח

תנצב"ה

לעילוי נשמת

ה"ר **אברהם לוי ז"ל**

ב"ר זימל ז"ל נלב"ע י' בסיון תשל"ח

תנצב"ה

הנוצח ע"י יידונו

ר' **יצחק רפפורט** ומשפחתו שיחיו

לומדים משניות וזוכים לאריכות ימים

(תקנת השבין לר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א)

ללמוד משנה - מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית

שתי משניות יומיות להשלמת סדר זרעים בשנה

צלצלו עכשיו וקבלו ***3764** ספר חודשי ראשון **חינם**

פירוש ברור | גודל קומפקטי | עיצוב מפואר ואותיות | מתאים לכל | מניחודשי ועוד להבנה | זמן ועוד | עד הבית

